

بوم‌گردی اجتماع‌محور؛ مدلی نوین در راستای تقویت اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی و مدیریت مشارکتی در اجتماعات محلی

فرشته حافظی^۱، امین مهرزاده^۲

۱- دانش‌آموخته دکتری ترویج کشاورزی پایدار، و منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲- دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد مدیریت جهانگردی، دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

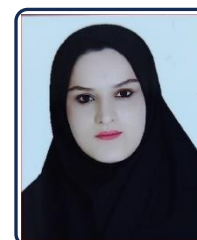
چکیده

بوم‌گردی اجتماع‌محور، به‌عنوان روشی جدید برای توسعه مناطق طبیعی، پاسخی به مشکلات مدل‌های متعارف گردشگری است که معمولاً با مشکلات اقتصادی، تصمیم‌گیری متمرکز و آسیب فرهنگی همراه بوده است. این مطالعه به‌منظور ارائه یک چارچوب همکاری بین سه مؤلفه اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی و مدیریت مشارکتی نگاشته شده است. یافته‌های این مطالعه بر اساس تجربیات موفق جهانی از جمله روستای چای جینگمای در چین، تعاونی‌های گردشگری در کره جنوبی، پروژه کشاورزی چرخشی در پالاتو، حکمرانی بومی لاکانتون در مکزیک و تعاونی واثربو در اندونزی نوشته شده است که نشان داده‌اند موفقیت بوم‌گردی اجتماع‌محور به سه اصل اساسی نیاز دارد: (۱) اجرای اقتصاد چرخشی در مقصد از طریق استفاده مجدد از بناهای قدیمی، کمپوست زباله‌های ارگانیک و ایجاد زنجیره تأمین محلی برای غذا، (۲) تقویت تاب‌آوری فرهنگی از طریق ارزش‌گذاری دانش بومی و ایجاد حس اعتماد فرهنگی در بین اجتماعات محلی، (۳) مدیریت مشارکتی بر اساس تعاونی‌های محلی و تسهیل‌گران مقیم در جامعه محلی. نتایج این مطالعه‌ی مروری و کتابخانه‌ای بر این نکته تأکید دارند که بدون حکمرانی و مدیریت مشارکتی مؤثر، منافع اقتصاد چرخشی به مردم محلی نمی‌رسد و بدون حمایت اقتصادی، تاب‌آوری فرهنگی در برابر چالش‌ها و مسائل دوام نمی‌آورد.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

گردشگری پایدار، بوم‌گردی اجتماع‌محور، اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی، مدیریت مشارکتی

فرشته حافظی (نویسنده مسئول)

پست الکترونیک: hafezi.fereshteh@modares.ac.ir

محلی را توانمند سازند (Nthoi et al., 2025; Das & Mishra, 2025).

در همین راستا، بوم‌گردی اجتماع‌محور به‌عنوان یک رویکرد امیدبخش و نوین معرفی شده است؛ به‌طوری که اگر این روش به‌شکل صحیح طراحی و اجرا شود، می‌تواند راه‌حلی مؤثر برای بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی و حفظ منابع بومی اجتماعات محلی باشد. با این وجود، تجارب جهانی نشان داده‌اند که مدل‌های رایج بوم‌گردی معمولاً با مشکلاتی مانند خروج سود از اجتماع محلی، تصمیم‌گیری متمرکز و عدم

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و سریع‌ترین صنایع در حال توسعه در جهان، دو اثر مهم داشته است: از یک طرف به اشتغال‌زایی، تبادل فرهنگی و پیشرفت اقتصادی کمک کرده است و از طرف دیگر، پیامدهایی مانند آسیب به تنوع زیستی، تغییرات آب و هوایی و نابرابری اجتماعی را به‌همراه داشته است. این تضاد، پژوهشگران و برنامه‌ریزان را به سمت پیدا کردن الگوهای جایگزین کشانده است تا بتوانند از مزایای اقتصادی استفاده کرده و در عین حال از منابع محلی حفاظت کنند و اجتماعات

مشارکت واقعی اهالی محلی مواجه بوده‌اند (Owusu & Bofo, 2018).

هدف از این مطالعه، ارائه چارچوبی برای بوم‌گردی اجتماع‌محور است که بر تلفیق سه حوزه کلیدی اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی و مدیریت مشارکتی تأکید می‌کند. این چارچوب هم درصدد کاهش آسیب‌هاست، هم تلاش دارد با بازگرداندن ارزش به بوم‌سازگان و اجتماعات محلی، یک رویکرد بازسازنده را با روش‌هایی که صرفاً پایدار هستند را جایگزین کند.

۲- تعاریف و چارچوب مفهومی

۲-۱- مفهوم گردشگری اجتماع‌محور

در سال‌های اخیر تمرکز رویکردهای مربوط به توسعه‌ی صنعت گردشگری مبتنی بر مشارکت جامعه عموماً بر مشارکت و توانمندسازی اجتماعات محلی، حفاظت از محیط و فرهنگ جامعه‌ی میزبان و البته با هدف توسعه‌ی پایدار جامعه بوده است؛ چرا که حمایت و مشارکت جامعه برای موفقیت توسعه‌ی گردشگری امری لازم و ضروری است (Vajirakachorn, 2011).

در همین راستا گردشگری اجتماع‌محور منافع اجتماع محلی را به حداکثر رسانده و بر ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مردم محلی، به‌عنوان ابزارهایی برای رسیدن به توسعه جامعه تمرکز دارد. این نوع از گردشگری که بر اساس رویکرد مشارکتی شکل گرفته است، بر مشارکت جامعه یا کنترل آن‌ها بر فرآیند برنامه‌ریزی گردشگری، در تمامی مراحل شروع کار، مدیریت، اجرا، ارزیابی و تسهیم منافع تمرکز دارد، منافع زیادی نصیب جامعه می‌کند، مشارکت فعال جامعه در برنامه‌ریزی گردشگری را تسهیل می‌کند، روابط متقابل میان گردشگران و جامعه را افزایش می‌دهد و میراث فرهنگی و طبیعی منطقه را حفظ می‌کند (Tolkach & King, 2015).

در مراحل اول توسعه، بیشتر برنامه‌های گردشگری اجتماع‌محور مرتبط با جوامع روستایی کوچک و حفاظت از محیط‌زیست از طریق بوم‌گردی بود. با این‌وجود، این مفهوم به دامنه محصولات مختلف گردشگری در سراسر جهان گسترش داده شده است. مشارکت و همکاری افراد محلی در گردشگری نسبت به سایر صنایع دارای اهمیت بیشتری است. محققان مدعی هستند که افراد محلی تنها در صورتی

می‌توانند به‌عنوان مشارکت‌کنندگان فعال باشند که توسط دولت، بخش خصوصی و سازمان‌های غیردولتی مورد حمایت قرار گیرند تا توانایی انتقال مهارت‌ها و دانش خود را داشته باشند (خاکسار شه‌میرزادی، ۱۳۹۳).

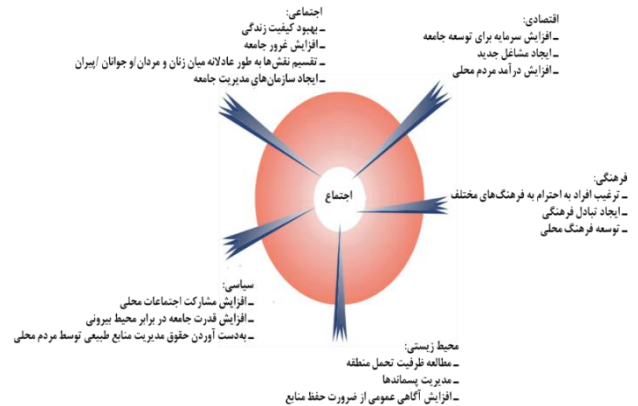
برخی از تعاریف گردشگری اجتماع‌محور در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱- تعاریف ارائه شده از گردشگری اجتماع‌محور

محقق	تعریف
Haris & Vogel (2002)	گردشگری اجتماع‌محور ابزاری به‌منظور حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، توسعه‌ی جامعه از طریق توانمندسازی و در ارتباط نزدیک با بوم‌گردی است؛ بنابراین، گاهی بوم‌گردی اجتماع‌محور نیز نامیده می‌شود.
Butler & Curran (2004)	رویگردی است که جامعه میزبان را در برنامه‌ریزی و توسعه صنعت گردشگری منطقه مشارکت می‌دهد
Armstrong et al. (2005)	گردشگری اجتماع‌محور در ارتباط نزدیکی با بوم‌گردی قرار داشته با این وجود، مفاهیم واقعی‌تری را نسبت به نوع و سطح مشارکت مردم محلی و همچنین هزینه‌های مربوطه ارائه می‌دهد و نسبت به بوم‌گردی، بیشتر؛ مردم‌محور، منع‌محور و با مرکزیت بالاتر اجتماع می‌باشد.
Responsible Ecological Social Tours (2010)	گردشگری اجتماع‌محور بر مالکیت، مدیریت و کنترل طرح‌های گردشگری به‌وسیله مردم محلی تأکید می‌کند. مشارکت فعال اجتماع محلی، مرکزیت گردشگری اجتماع‌محور است و همچنین به عنوان یک راهبرد توسعه که مبتنی بر منابع، نیازها و تصمیمات جامعه است به کار گرفته می‌شود.

منبع: (چاری پور، ۱۳۹۷: ۳۴)

در نگاره (۱) اصول گردشگری اجتماع‌محور ارائه شده است و نشان می‌دهد که چگونه گردشگری اجتماع‌محور می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای توسعه جامعه مورد استفاده جامعه قرار گیرد (ضرغام بروجنی و بذرافشان، ۱۳۹۴).

نگاره ۱- اصول گردشگری اجتماع محور پایدار (Suansri, 2003:21)

بردن زندگی اجتماعات محلی انجام می‌گیرد. از این رو، حفاظت از جامعه، مشارکت جامعه در کسب و کار و توسعه جامعه از اجزای اصلی بوم‌گردی اجتماع محور است. بوم‌گردی اجتماع-محور پیوند نزدیکی با بوم‌گردی و گردشگری اجتماع محور دارد و از نظر مفهومی، زیرمجموعه‌ی بوم‌گردی و از منظر اجرایی و مدیریتی زیرمجموعه‌ی گردشگری اجتماع محور است. مشارکت تمامی اعضای جامعه، مالکیت کامل بر منافع، نقش مدیریتی جامعه، امکان بسط منافع به صورت گسترده‌تر و میزان تعامل بیشتر با جامعه تفاوت‌های بارزی هستند که در تعریف عملیاتی این نوع از گردشگری کاملاً مورد توجه قرار گرفته‌اند (Thosun, 2005).

۲-۲- مفهوم بوم‌گردی اجتماع محور

از اواسط سال ۱۹۷۰ میلادی، چند سفر طبیعی دولتی با گروه‌های گردشگری محیطی در کانادا فعالیت داشته‌اند. اولین گسترش این سفرها در سال ۱۹۷۶ صورت گرفت. به نظر می‌رسد که کلیه محققان گردشگری در این مورد توافق دارند که طبیعت‌گردی عملاً قبل از سال ۱۹۸۰ وجود داشته است. هر چند نامی از آن برده نشده است. به عنوان مثال بلانژی و نیلسون^۱ (۱۹۹۳) بیان می‌دارند که اداره مسافرت موزه‌ی تاریخ طبیعی آمریکا از سال ۱۹۵۳ چند سفر تاریخی طبیعی را برپا نمود. بهترین مثال‌های مربوط به سیر تکاملی طبیعت‌گردی را می‌توان در نمونه‌های گردشگری توسعه‌یافته در اوایل قرن بیستم و عملیات بوم‌گردی اواسط قرن نوزدهم در حیات وحش آفریقا پیدا نمود. الکسیس دی تاکودیل^۲ در سال ۱۸۳۱ با سفر به ایالات متحده آمریکا تصمیم گرفت که از مناطق بکر و دست نخورده‌ی این سرزمین دیدن کند (Azam et al., 2018). نخستین مسافرانی که حدود نیم سده پیش از سرنگیتی^۳ بازدید کردند و یا ماجراجویانی که در هیمالیا کوه‌پیمایی کردند را می‌توان از نخستین طبیعت‌گردان به شمار آورد (شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳).

اساساً، بوم‌گردی اجتماع محور به سرمایه‌گذاری‌های بوم-گردی تحت مالکیت و مدیریت جامعه اشاره دارد. در این رویکرد توسعه، بهره‌گیری از منابع و ایجاد سود به منظور بالا

۳- سه رکن هم‌افزای بوم‌گردی اجتماع محور

۳-۱- اقتصاد چرخشی

اقتصاد چرخشی روشی است که بر سه مؤلفه‌ی «کاهش، استفاده مجدد و بازیافت»^۴ طراحی شده است. در زمینه‌ی گردشگری، این اقتصاد یعنی سامانه‌هایی که ضایعات را به حداقل می‌رسانند و منابع را به شکل بهینه استفاده می‌کنند (Park & Kim, 2025). بسیاری از تلاش‌های اولیه برای به‌کارگیری اقتصاد چرخشی در حوزه گردشگری، در سطح اماکنی مانند هتل‌ها و به‌شکل اقداماتی جزئی مانند تفکیک زباله یا بهینه‌سازی مصرف انرژی باقی مانده است (Das & Mishra, 2025).

یک نمونه موفق از اجرای اقتصاد چرخشی در گردشگری روستایی، تجارب تعاونی‌های گردشگری در کره جنوبی^۵ است. در این مناطق، ساختمان‌های بدون استفاده مانند مدارس قدیمی، کارخانه‌های ورشکسته و خانه‌های متروکه به مکان‌های اقامتی بوم‌گردی، مغازه‌های صنایع دستی و مراکز فرهنگی تبدیل شده‌اند. تعاونی‌های محلی از طریق نیروی کار و دانش بومی، این مکان‌ها را احیا و درآمد حاصل را از طریق سرمایه‌گذاری دوباره به جامعه برمی‌گردانند. این رویکرد به کاهش آسیب به محیط زیست ناشی از ساخت‌وسازهای جدید کمک کرده و با حفظ هویت تاریخی و فرهنگی، به تقویت

3 . Serengeti

4 . Reduce, Reuse, and Recycle

5 . Tourism Cooperatives in Rural South Korea

1 . Blangy&Nilson

2 . Alexes De Tocqevil

هویت محلی کمک می‌کند. به عبارت دیگر، اقتصاد چرخشی در اینجا باعث تحول در ارزش‌های فرهنگی می‌شود (Park & Kim, 2025).

از طرف دیگر، اقتصاد چرخشی نه تنها از طریق مدیریت زباله و ساختمان، بلکه از طریق سامانه‌های غذایی و کشاورزی نیز قابل انجام است. در اجتماعاتی که بوم‌گردی با کشاورزی محلی همبستگی دارد، می‌توان مدل‌های «مزرعه تا سفره» و «کمپوست زباله‌های آلی» را اجرا کرد.

یک نمونه موردی در جزیره پالائو^۱ در اقیانوس آرام، اقدام بنیاد صلح ساساکاوا^۲ با همکاری صندوق همکاری بین‌المللی توسعه تایوان است که پروژه‌ای را برای ترکیب کشاورزی چرخشی با گردشگری اجتماع‌محور اجرا کرد. این پروژه در کنار آموزش کشاورزی پایدار به اجتماعات محلی، تأمین غذا برای اقامتگاه‌های بوم‌گردی را از محصولات محلی و ارگانیک تأمین می‌کرد و زباله‌های آلی را به کمپوست در مزارع محلی تبدیل می‌کرد. این سامانه بسته، باعث کاهش وابستگی به واردات، افزایش امنیت غذایی مردم محلی و کاهش اثرات محیط زیستی گردشگری می‌شد. در واقع، گردشگر تنها مصرف‌کننده نبود بلکه بخشی از یک بوم‌سازگان ترمیم‌کننده بود (Hsu & Shiozawa, 2025).

۳-۲- تاب‌آوری فرهنگی

تاب‌آوری فرهنگی در بوم‌گردی اجتماع‌محور به معنای توانایی یک اجتماع برای حفظ و بازتولید هویت، ارزش‌ها و رسوم خود در برابر فشارهای بیرونی مانند ورود گردشگران یا جهانی شدن است. در بعضی از اجتماعات، مردم محلی با تبدیل خانه‌ی خود به اقامت‌گاه و اجرای موسیقی‌های سنتی برای گردشگران، فعالانی در اقتصاد بوم‌گردی شده‌اند. این امر باعث حس افتخار به میراث بومی، خصوصاً در بین جوانان شده است. یک نمونه موردی در دهکده چای جینگمای^۳ در چین اتفاق افتاد. بعد از اینکه دهکده چای جینگمای در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار گرفت، بوم‌گردی در این منطقه خیلی رشد کرد. بررسی‌ها نشان داد که ساکنان محلی مشارکت را فراتر

از نقش‌های رسمی گردشگری می‌دیدند. آن‌ها مانند امانت‌داران فرهنگی بودند که مسئولیت حفظ رسوم روستا، حفظ محیط زیست و انتقال دانش سنتی پرورش چای به نسل‌های آینده را بر عهده داشتند. همچنین آن‌ها باور داشتند که پاداش باید با تلاش و سرمایه‌گذاری انجام‌شده تناسب داشته باشد (Sun, 2025).

تاب‌آوری فرهنگی همچنین به معنای ارزش‌گذاری دوباره دانش سنتی است. در بسیاری از فرهنگ‌ها، مراسم و دانش محلی، منابع باارزشی برای ایجاد تجربیات گردشگری واقعی فراهم کرده بود.

یک نمونه موردی موفق در پالائو^۴ اجرا شد. در فرآیند توسعه بوم‌گردی در پالائو، یکی از مراحل کلیدی، شناسایی منابع پراکنده و جزیره‌ای از طریق ایجاد تقویم فنولوژی^۵ بود. مردم محلی با طراحی تقویم تغییرات فصلی، زمان پرواز پرندگان، زمان گل‌دهی درختان و رفتار حیوانات، توانستند توره‌های گردشگری بی‌نظیری بر اساس دانش سنتی شکارچیان و کشاورزان خود راه‌اندازی کنند. این امر دو نتیجه داشت: اول به گردشگران آموزشی عمیق و مؤثر ارائه داد و دوم به خود مردم محلی یادآوری می‌کرد که دانش نیاکانشان چه اهمیتی دارد. لذا بوم‌گردی وسیله‌ای برای احیاء فرهنگی و جلوگیری از فراموشی دانش بومی شد (Hsu & Shiozawa, 2025).

۳-۳- مدیریت و حکمرانی مشارکتی

یکی از انتقادات رایج به برنامه‌های اجتماع‌محور این است که اگر چه از ساکنان محلی خواسته می‌شود که در اجرای پروژه‌ها شرکت کنند، اما ساختارهای قدرت و تصمیم‌گیری همچنان متمرکز و در سطوح بالا هستند. این وضعیت را واگرایی بین پیاده‌سازی و حکمرانی نامیده‌اند. برای اجرای حکمرانی و مدیریت مشارکتی پایدار، اجتماعات به چارچوب‌های نهادی نیاز دارند که هم در برابر بلایای طبیعی یا اپیدمی‌ها انعطاف داشته باشند و هم از تمامی صداها، خصوصاً زنان و جوانان، حمایت کنند (Hsu & Shiozawa, 2025).

^۴ . Palau

^۵ . تقویم فنولوژی (Phenology Calendar) ابزاری است که تغییرات فصلی طبیعت را در طول سال نشان می‌دهد

^۱ . Circular Agriculture Project / Circular Farming Initiative in Palau

^۲ . Sasakawa Peace Foundation

^۳ . Jingmai Mountain Tea Village

نکرد؛ بلکه از افراد بیرونی به‌عنوان کاتالیزور استفاده کرد (Suhandi et al., 2022).

۴- نتیجه‌گیری

این مطالعه بر اساس یک مرور ادبیات و بررسی نمونه‌های موفق نشان داد که پایداری در بوم‌گردی اجتماع‌محور زمانی ایجاد می‌شود که سه مؤلفه اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی و حکمرانی و مدیریت مشارکتی به‌طور همزمان در یک سامانه واحد و با ارتباطات بازخوردی انجام شود. اقتصاد چرخشی زیرساخت‌های فیزیکی مانند مدیریت زباله، انرژی، آب و مواد غذایی را فراهم می‌کند؛ تاب‌آوری فرهنگی به نگهداری اصالت دانش بومی، مراسم و هنرهای سنتی کمک می‌کند و حکمرانی مشارکتی به توزیع عادلانه منافع و حل اختلافات کمک می‌کند. این مؤلفه‌ها مکمل هم هستند، به‌طوری که بدون حکمرانی و مدیریت مشارکتی مؤثر، منافع اقتصاد چرخشی به مردم محلی نمی‌رسد و بدون حمایت اقتصادی، تاب‌آوری فرهنگی در برابر چالش‌ها و مسائل دوام نمی‌آورد. همان‌طور که در جنگل‌های پالاو، کوه‌های فلورس، بیابان‌های بوتسوانا و روستاهای کره جنوبی مشاهده شد، هیچ‌الگویی واحدی برای تمام اجتماعات وجود ندارد. هر اجتماع باید بر اساس تاریخ، محیط و فرهنگ و هنرهای خاص خود، نسخه‌ای مختص به خود را طراحی کند. کلید موفقیت آن در پروژه‌های بزرگ و سرمایه‌گذاری‌های عظیم نیست بلکه در همکاری بین اقتصاد چرخشی، تاب‌آوری فرهنگی و حکمرانی مشارکتی است. این مطالعه می‌تواند راهنمایی برای اجتماعاتی باشد که می‌خواهند به‌جای انتظار برای سرمایه‌گذاران خارجی، خودشان به‌عنوان محرک تغییر عمل کنند.

منابع

Azam, M. Alam, M. Hfeez, M. (2018). Effect of tourism on environmental pollution: Further evidence from Malaysia, Singapore and Thailand. *Journal of cleaner production*. 190, 330-338. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.04.168>.

یک نمونه موردی در جنگل لاکانتون در مکزیک^۱ اجرا شد، اجتماع مایای لاکانتون که بر منطقه حفاظت‌شده ناها^۲ نظارت داشتند، نمونه‌ای جالب از تاب‌آوری بر پایه حکمرانی و مدیریت خودجوش را اجرا کردند. فشارهای خارجی از طرف همسایگان باعث شد که این بومیان «گفتمان رسمی حفاظت از محیط زیست» را جذب کنند و خود را نگهبانان قانونی جنگل بدانند. این نقش تأثیرات مهمی بر شکل‌گیری و گسترش سامانه گردشگری محلی آن‌ها داشته است (Espeso-Molinero, 2020). نکته مهم در اینجا هم‌راستابودن سنت با مدرنیته است. سامانه سیاسی قبیله‌ای لاکانتون به‌دنبال تأثیرات استعماری به‌وجود آمده تقریباً جدید بود اما آن‌ها موفق شدند از این چارچوب برای مدیریت گردشگری استفاده کنند. این انعطاف‌پذیری در نهادها، دلیل اصلی موفقیت آن‌ها در حفظ سرزمین‌شان در برابر همسایه‌های مهاجم بود.

در نقاطی دیگر از جهان، تعاونی‌های گردشگری بهترین ساختار برای حکمرانی و مدیریت مشارکتی بوده‌اند. این تعاونی‌ها که بر پایه اصول دموکراسی، عضویت داوطلبانه و توزیع مجدد منافع فعالیت می‌کنند، فاصله بین بازار و اجتماع را کم کرده‌اند.

یک نمونه موردی، نهاد بومی واثربو در فلورس اندونزی^۳ است که با ابتکار محلی و حمایت نهادهای غیردولتی، مؤسسه حفاظت فرهنگی واثربو (LPBW) را تأسیس کرد. این مؤسسه که از طریق مردم محلی مدیریت می‌شود، مالک و مسئول کسب‌وکارهای گردشگری است. آنچه این نهاد را خاص کرده بود، رویکرد تسهیلگری مقیم^۴ بود، به این صورت که تسهیلگرانی از بیرون برای مدت طولانی در روستا اقامت کردند و با یادگیری زبان و فرهنگ محلی، ساکنان را در مراحل برنامه‌ریزی تا ارزیابی کمک کردند. نتیجه آن ایجاد توانمندی واقعی بود. مردم واثربو نه تنها درآمد خود را افزایش دادند، بلکه چندین خانه قدیمی را ترمیم کردند، جاده‌های جنگلی را هموار کردند و آموزش‌ها را بهبود دادند. این موفقیت آن‌قدر چشمگیر بود که این نهاد در سال ۲۰۱۲ موفق به کسب جایزه میراث فرهنگی یونسکو شد. نکته قابل توجه این است که اجتماع واثربو هیچوقت کنترل و مدیریت را به خارج واگذار

³. Waerebo Traditional Village Cooperative, Flores, Indonesia

⁴. Live-in Facilitator

¹. Lacandon Governance in Nahá, Mexico

². Nahá

- Society of Korea, 21 (1), 53-68 <https://doi.org/10.23841/egsk.2018.21.1.53>.
- Razi, L. Nemati-Mehr, M. (2019), Application of the ecotourism village model to recreate ecological tourism target villages (case study: Vardij village, Tehran province). *Housing and Rural Environment*, 38(165), 156-141.
- Shokoohi, M. Boderjomehri, Kh. Istegoldi, M., Maudoodi, M. (2014). Investigating the effects of tourism on the quality of life of the host community. Case study: Bandar Turkman city. *Journal of Geographical Space*. 47(14), 101-125.
- Suhandi, A. S. Novianti, E. Oktavia, D. Khan, A. M. A. Simatupang, W. P. (2022). Community participation process in community-based tourism development in Waerebo Traditional Village, Manggarai Regency, Flores. *ASEAN Journal on Hospitality and Tourism*, 20 (2), 67-82. <https://doi.org/10.5614/ajht.2022.20.2.05>
- Suansri, P. (2003). *Community tourism hand book*, REST foundation, Canada. available at: [https://www.humanrights-in-tourism.net/sites/default/files/media/file/2020/071community-based-tourism-handbook 1269.pdf](https://www.humanrights-in-tourism.net/sites/default/files/media/file/2020/071community-based-tourism-handbook%201269.pdf)
- Sun, X. (2025). Rooted in tea, growing through tourism: Understanding the role of ecotourism in sustainable development from local communities' perspective in Jingmai Mountain [Master's thesis, Uppsala University]. DiVA Portal. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1974369/FULLTEXT01.pdf>
- Tolkach, D. King B. (2015). Strengthening Community-Based Tourism in a new resource-based island nation: Why and how?. *Journal of Tourism Management*, 48(2), 386-398.
- Vajirakachorn, T. (2011). Determinants of success for community-based tourism: The case of floating markets in Thailand [Doctoral dissertation, Texas A&M University]. Texas A&M University Libraries. <https://hdl.handle.net/1969.1/148163>.
- Zargham Borujeni, H. Bazrafshan, M. Izadi, A. (2015). *Understanding the tourism industry*, Mahkameh Publications.
- Charipour, Z. (2018). An analysis of the role of local driving forces in the development of community-based tourism. Master's thesis. Kharazmi University.
- Choe, J. Young, S. Sam K. (2018). Effects of tourists' local food consumption value on attitude food destination image, and behavioral intention, *International Journal of Hospitality Management*, 71 (2), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2017.11.007>.
- Das, A. Mishra, S. (2026). A destination-scale framework for regenerative tourism integrating circular economy and community resilience. *Green Technology, Resilience, and Sustainability*, 6, Article 2. <https://doi.org/10.1007/s44173-026-00027-x>
- Dewi, SP. Ristianti, N.S. Kurniati, R. (2020). The Economic Sustainability Model of Community Based Tourism in Batik Kampong Semarang. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 409 (2020) 012023 IOP. the 1st International Conference on Urban Design and Planning .Publishing doi:10.1088/1755-1315/409/1/012023.
- Espeso-Molinero, P. Pastor-Alfonso, M. J. (2020). Governance, community resilience, and indigenous tourism in Nahá, Mexico. *Sustainability*, 12 (15), 5973. <https://doi.org/10.3390/su12155973>
- Hsu, L.-Y., & Shiozawa, H. (2026). A people-centered approach: The case of community-based ecotourism in Palau. In M. C. Huang, J.-G. Juang, & H. Jin (Eds.), *Innovative social practice and community-based approach to the ocean* (pp. 133–149). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-96-9104-3_7.
- Khaksar Shahmirzadi, A. (2014). Community-based tourism (CBT) planning and facilities, a case study of Shahmirzad, Iran, Master's thesis in tourism and hospitality management. Eastern Mediterranean University, Gazimağusa, Northern Cyprus.
- Mirkarimi, H. Saeidi, S. Saeidi, S. (2016). Principles and concepts of achieving successful ecotourism. *Quarterly Journal of Man and Environment*. 37(3), 15-24.
- Nthoi, O. U. Vumbunu, T. Mathew, I. R. Motshegwa, N. Mogami, S. (2025). Leveraging community-based ecotourism for socio-economic empowerment: A case study of the People's Path Project in north-western Botswana. In *Proceedings of the Botho University International Research Conference (BUIRC 2025)* (pp. 1-15). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-906-3_25
- Owusu, V. & Bofo, Y. A. (2018). Opportunities and challenges for multi-level-stakeholder participation in community-based ecotourism development: The case of the Boabeng-Fiema Monkey Sanctuary, Ghana. *Journal of the Economic Geographical*

Community-based ecotourism: A novel model for strengthening circular economy, cultural resilience, and participatory management in local communities

Fereshteh Hafezi^{1*}, Amin Mehrzadeh²

1. Ph.D. Graduate in Sustainable Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

2. M.Sc. Student in Tourism Management, Faculty of Tourism, University of Tehran, Tehran, Iran

Article information

Keywords:

Sustainable tourism,
Community-based
ecotourism,
Circular economy,
Cultural resilience,
Participatory management

Fereshteh Hafezi (Corresponding author)
Email: hafezi.fereshteh@modares.ac.ir

Abstract

Community-based ecotourism, as a new approach for the development of natural areas, responds to the problems of conventional tourism models, which are typically associated with economic challenges, centralized decision-making, and cultural harm. This study aims to present a collaborative framework integrating three elements: circular economy, cultural resilience, and participatory management. The findings of this study are based on successful global experiences, including Jingmai Mountain Tea Village in China, tourism cooperatives in South Korea, the circular agriculture project in Palau, Indigenous Lacandon governance in Mexico, and the Waerebo cooperative in Indonesia. These cases demonstrate that the success of community-based ecotourism depends on three fundamental principles: 1) implementing a circular economy at the destination through adaptive reuse of old buildings, composting organic waste, and establishing local food supply chains; 2) strengthening cultural resilience by valuing indigenous knowledge and fostering a sense of cultural trust within local communities; and 3) participatory management based on local cooperatives and live-in facilitators within the local community. The results of this review study emphasize that without effective participatory governance and management, the benefits of the circular economy do not reach local people, and without economic support, cultural resilience cannot endure in the face of challenges and issues.